

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Io. Freinshemii Commentarii in libros svperstites Q. Cvrtii Rvfi

**Freinsheim, Johann
Curtius Rufus, Quintus**

[Argentorati], [circa 1639 oder später?]

Cap. 3

urn:nbn:de:bsz:31-103771

ABSTRACTI IVSSIT) Alluſiſſe videtur morem Perſarum quem in hac hiſtoria Diodorus expreſſit, lib. 17. cap. 30. *rex offenſus baltheo apprehenſum, ex lege Perſarum, apparitoribus inſerſciendum tradidit.* Sic apud Xenophont. *ἀναβὰς 1. Poſt hæc ſurgentes univerſi, atque in his etiam propinqui hominis, Cyro ſe iubente, cum iudicio necis, Zonam Oronta prehenderunt.*

3, 2, 18. *IS IPSE*) Prior vocula eſt à MS. Bongarf. quod minime otioſa videretur, addidi.

LICENTIA REGNI) Eiuſmodi documenta multi dedere, effuſius quam vt aut ſibi expediret, aut ſuis: ſic Arruntio apud Tacit. 6, 48, 3. *Tiberius poſt tantam rerum experientiam, vi principatus conuulſus & mutatus dicitur.*

NATURAM DEDISCERE) Mutari quid in his verbis debeat? nihil ego video, ſed nec velim. tamen conſicias è priſcis Codicibus [nihil monuerunt amici de iis quos ipſi viderunt] aliter, à natura deſciſcere. minime profecto in epte, ac neſcio annon vulgato non dicam equidem aptius, ſed fortius, imo vero & venuſtius: ſi rem quidem ipſam, & ſimul phraſin ſpectes. A ſe quippe deſciſcit, qui ſe totum alteri permittit. Exit è ſua, qui tranſit in alterius poteſtatem. Naturam ſuam exiit, qui induit alienam. ſed hæc eadem conſunt interpretatione commoda etiam è vulgato. Nec auſim ipſe, nec alii ſuaſerim mutare. Acidalius.

3, 2, 19. *SERA DEINDE POENITENTIA*) Quæ vt ſtolidâ, ita nocens & exitioſa eſt: ideoque viris prudentibus diligentiffime præcauenda. Vnde Tacitus 4, 11, 2. *Quis enim mediocri prudentia, nedum Tiberius tantis rebus exortus, in audio filia exitium offerret, idque ſua manu, & nullo ad penitendum reſreſſu?*

3, 2, 20. *SEPELIRI IVSSIT*) Hinc colligas moris fuiſſe Perſis, vt cadavera punctorum fere inſepulta abjicerentur. Se tamen ea cognatis petentibus non negaſſe Auguſtus lib. 10. de vita ſua ſcripſit, vt refert Vlpianus in l. i. de cadau. puni. qui idem de ſui temporis (vixit autem ſub Pſeud-Antoninis & Alexandro) obſervatione teſtatur, *eorum in quos animaduertitur, corpora non aliter ſepeliri, quam ſi fuerit peccatum & peccatiſſimum. & nonnunquam non permiſſum, maximo maiſtatis damnatorum.* Eufeb. hiſtor. Eccleſ. 8, 19. ſcribit, *Maxyen quendam iudicem, Chriſtianos obfidem damnatos inſepultos proieciſſe, cuſtodibus etiam additis, ne cadavera tollerentur, quam rem auſtor vocat extra natura leges progredi, αὐτῶν τῆς φέρεταις διαμαίν.* Idem de Pleminio queruntur Locrenſes apud Liuium 29, 18, 11. Id autem non magnopere curauit Theodorus philoſophus, cui minabatur tyrannus mortem, & quidem inſepultam. *Habes inquit, cur tibi placeas: hemina ſanguinis in tua poteſtate eſt. nam quod ad ſepulturam pertinet, o te inepitum, ſi putas intereſſe, ſupra terram, an infra putrefactam.* Seneca de tranquill. animi 14, 4.

3, 3, 1. *THYMODES*) De hoc Thymode, ſeu, vt alibi appellatur, Thymonda, cuiſque patre Mentore, nobiliſſimo duce, vide Reineceii tomum tertium, vbi de ducibus Rhodiis agit, & de hac hiſtoria Arrianum 2, 1, 7. Sabellicus Ennead. 4, 4. Timoclem vocat, quomodo fere in Pal. ſec. legebatur. ille enim, *Thimoctes*. iterum eodem libro. *Etymocten* vocat Sabellicus, eique tribuit conſilium quod infra 3, 8, 1. Græcis militibus adſcribitur.

IMPERIVM, QVOD) Maritima nimirum oræ, cuius Satrapem Sardibus morari conſueuiſſe Pauſanias docet in Laconicis: *αἱ Σάρδεις πλῆτω π καὶ παρασπυρῆ προίχον. τῶν τε Σαρραπτιωνῶν ἐπὶ ἡλλάδων τῶτο δίκνηθρον ἀπιδδῶεικτο, καὶ ἰππερὶ γε αὐτῶ βασιλεῖ τοῦ Σάρου.* Sardes diuitiis & apparatu excelebant: nam & ei qui imperium maris obtinebat, ea ſedes erat conſtituta. quemadmodum ipſi Regi Siſtorum vrbs.

3, 3, 2. *PER SOMNIVM*) Omnes passim veteres ac recentes scriptores coniurant somnia alia diuina, alia naturalia esse, quod & vera religio profiteatur. Diuina alia vera, alia falsa; vera à Deo vel bonis mentibus suggeruntur, falsa & mala à malis genis excitantur. possunt & spiritibus impuris subinde vera. multa habemus in sacris literis, quæ & rara sunt, & vera, naturalia quotidiana, & pleraque omnia vana. Curtius eodem modo species in somno obiectas vel ad naturam, vel ad diuinitatem refert, cum dicit, *sive illas ægritudo animi*, hoc est, curæ naturales & sollicitudo rerum gerendarum & gestarum, *sive diuinitas animi præsentis*, hoc est, DEVS vel spiritus faciunt & immittunt. Homerus de diuinis l. A. versu 63,

--- -- *ὅτι τὸ ὄναρ οὐ δὴς ἐστίν.*

Esenim somnium à loue est. De diuinis etiam Iamblichus de vita

Pythag. cap. 15. Philostratus de vita Apollon. 2, 14. Cicero de diuinat. 1, 20. Macrobius in som. Scipionis, Antipho, Chrysippus à Cicerone citati, Philocius [an Philochorus, qui de diuinatione scripsit] Artemon, Serapion Afcalonites, citati à Fulgentio in Mythologicis, alii tractant. De naturalibus Lucretius, qui illis cum suo Epicuro omnem diuinitatem ademit, omniaque ad causas naturales refert. lib. 4. versu 963. & 966.

Et quos quisque fere studio deuinctus adhaeret,

In somnis eadem plerumque videmur obire.

Ita Aristoteles libro singulari de insomniis, somnia ait nasci ex reliquis earum rerum quas vigilantes sensu percipiunt, quod & versibus Lucretius expressit lib. 4. à versu 975.

--- -- *plerumque videmus*

Quom iam desiterint ea sensibus usurpare,

Reliquias tamen esse vias in mente patentes,

Qua possint eadem rerum simulacra venire.

Idem Ennius, Claudianus præfat. in lib. 3. de raptu Proserpinæ, alii canunt. Legendus Tertullianus lib. de anima, & diligenter noster Pererius in Daniele disput. de varietate & veritate somniorum quaestionibus septem, vbi omnia quæ ad somnia pertinent, accurate excutiuntur. Curtius ergo in medio relinquit diuinumne, an naturale somnium fuerit Darii. Raderus. Similem fere historiam de Constantio Imp. in Iulianum mouente lege apud Marcellin. 21, 28. Sic antequam dimicaret, somnauit Pompeius, Plutarch. in vita cap. 113. Germanicus, Tacit. 2, 14, 1. Lipsius autem Polit. 5, 16. ex hoc loco Curtii monet Imperatoribus pugnaturis non omnino negligenda esse somnia. Multa autem de somniis, eorumque opinione apud Romanos veteres, collegit Dempsterus ad Rosini antiquitates Romanas 2, 2.

LÆTVM ID REGI SOMNIVM) Pertineant huc verba Marcellini, loco modo citato: *Id autem permutationem temporum indicabat, licet interpretantes placencia responderent.*

ARSISSENT) Vide num melius, *arsisse*.

3, 3, 3. *QVIDAM CONTRA*) Cum in mss. magna sit hoc loco varietas, eorumque nullus lectionem vulgatam, *quidam non ita*, iunct, sed Palatinus primus particulam *non*; alii part. *ita* omitant, non improbe facturus videbar, si lectionem istam *contra* reciperem, cum nec à scriptura abeat, & vsu loquendi sit probatissima, præterea Acidalio, quem & Raderus sequitur, vulgata potior veriorque videatur.

FVLGOREM ALEXANDRO PORTENDERE) Operæ pretium est adnotare locum Dionys. 5, 45. *Ex pilis Rom. circa summa verucula emicabant flammæ,*

ma, totisque castris fulgorem, non aliter ac facula, ad multam noctem reddebant, ex hoc ostento colligebant (ut & tabium portentorum interpretes affirmabant, & facile quisvis con-
dicere poterat) citam sibi & splendidam à DEO portendi victoriam: quandoquidem igni
cedunt omnia, & nihil est quod non ignis vi absumatur. Hic primo notandum in Ob-
sequenti cap. 9. ubi narratur hoc prodigium, expungendas esse duas voces; in ca-
lo: deinde hoc praefertim, hanc perpetuam eiusmodi coniectorum fuisse rationem,
quam secutus laud dubie & Plutarchus in Alex. c. 29. cum somnium Darii enar-
rasset, ita exponendum credidit, quem ideo pro ridiculo habendum non autu-
mo, si post euentum explicauit somnium, quomodo & alia similia, ex supradicta
ratione, ante euentum explicanda putasset. Vulgo enim ita senserunt antiquitus. Flo-
rus de Scruio Rege 1, 6, 1. clarum fore, visa circa caput flamma promiserat. Sic inter o-
mina imperii Tiberiani relatum est, quod eo per Macedoniam ducente exercitum in Sy-
riam accidit, ut apud Philippos sacrata olim victricium legionum arte sponte subitis collice-
rent ignibus. Sueton. Tib. 14, 4. Sic apud Virg. Æn. 7, 71. cum Launiae caput arsisset, se-
quitur:
fore illisfrem fama fatisque canebant.

Adde Plutarch. Pompeio cap. 113. Marcellin. 23, 13.

OCCUPATVRVM ESSE, HAUD AMBIGERE) Plerique Mss. cum editione Aldina scribunt, occupare habuissent, haud ambigua rei: vnde Acidalius
ἀνομιφοισβήτως scribere ait: occupaturum haud ambigue, quae lectio quamvis ratione
non careat, mihi tamen cum Radero vulgata praeparet.

IN EODEM HABITV) Hic duo statim ex me quaeret lector, pri-
mum quis apud Curtium fuerit is vestis habitus, quo Darius erat indutus, prius-
quam rex salutaretur: dein quis apud Plutarchum in Alex. c. 29. sit Astandes vel
Asgandes. Vestis fuit non regia [satis id indicauit Curtius, his verbis: Alexandrum
deposita regia veste, in Persico & vulgari habitu perducendum] sed serui regii, curforis
nempe publici, seu veredarii, qualis erat Darius Artis & Ochi regum. Is autem ve-
redarius dicebatur Persis Angarus & Astandes. Suidas, Ἀσάνδης οἱ ἐκ διαδοχῆς γεγρα-
ματφόροι, οἱ ἢ αὐτοὶ καὶ Ἀγγαροὶ. τὰ ἢ ὀνόματι Περσικῶν. Astanda sunt tabellarii si-
bi iure hereditario succedentes, qui & Angari dicuntur: sunt autem nomina Persica. He-
sychius: Ἀσάνδης ἡμετέροισιν. Astandes est cursor diurnus, seruus in pedibus. Iterum
Suidas: τῶν τῶν βασιλείων ἀγγέλους νυντίους regioῦ ἀποκατ. Eustathius ad Homerum:
κουργὸς ἢ κατ' Ἀλίας Διοῦστος Ἀγγαροὶ οἱ ἐκ διαδοχῆς γεγραμματοφόροι, οἱ ἢ αὐτοὶ (ἢ οἱ)
& Ἀσάνδης Περσικῶν. Ἀγγαροὶ secundum Aelium Dionysium proprie sunt tabellarii ho-
reditarii, qui & ipsi (ut ait) Persico Astanda dicuntur. Hesyclus βασιλικὸς γεγρα-
ματφόρος ἐκ διαδοχῆς nominat. Cursum autem publicum Cyrus instituit, ut au-
ctores sunt Herodotus, & Xenophon lib. 8. παυδίας. Fuerunt ergo serui regii, ut
Plutarchus de Alexandri fortuna dicit: Δαρῖος ἢ ὅτι ἔργον, ὅτι ἐκ δόλλε καὶ Ἀ-
σάνδης βασιλικὸς κούριος Περσῶν ἐπαίρησας. Darius erat tuum (ὁ fortuna) opus, quem ex
Astanda seruo regis fecisti dominum Persarum. Et idem καὶ πολλοὶ ἐκδοσάμενοι Ἀσάν-
δης περιέχεται τῆν βασιλικήν. Exita veste Astanda induit regiam. Proinde Curtius cum
Iustino & Strabone videtur sentire, quando Darium Astandem facit, cum Diodo-
rus Siculus illum ex stirpe regia, & Ochi regis fratre natum velle, & ex duello vi-
ctorem, post Ochum, creatum regem. Dicitur est ante Codomanum: Mihi potior
Strabo, Iustinus, Curtius, quam Siculus. pro Codomanno alii legunt Codannus. Cle-
mens vocat Ochum, Tertullianus Darium Melam. Fuit ergo seruus regum Artis &
Ochi, siue astandes, siue Ochi fratris filius, omnes enim etiam propinqui serui-
bant Regi. Raderus.

33. 6. VETERA QVODQVE OMINA) Quidam libri, etiam Mss.
omnis, male, sic fere Tacit. 2, 78, 2. Recursabant animo vetera omnia.

AD

AD EOS TRANSITVRVM) Simile est quod de Andronico Duca narrat Gregoras lib. II. in fine. De capitis tegumento apud superiores Imperatores moris erat, ut atate prouectiores aulici proceres pileis turbinatis uterentur, serico tectis, pro dignitate cuiusque: adolescentes vero omnes prorsus nudis essent capitiibus. Illo vero Imperatore, is mos usque adeo obsolescit, ut omnes simul & adolescentes & senes pileis uterentur, non minus in palatio quam in agris: iisque multiformibus & peregrinis, & quales cuique probabantur: alij Latinis, alij Mysiis & Tribalicis, alij Syriis & Phanicis, suo quisque arbitratu. Eodem more in vestibus etiam vsi sunt, ut prudentiores nouitatem aliquam & destructionem Imperii, & finem institutorum ac morum illius diuinarent. Quae praesagia fidem etiam suam in Germanis nostris impleuerunt, qui cum nullius fere nationis habitum non imitarentur, proximis annis, omnibus praedae fuere. Respexit huc Curtius 6, 6, 4. de Alexandro: vestem Persicam sumpsit, ne omen quidem verius, quod a victoris insignibus in denicli transiret habitum. His bellis Germanicis obseruauerunt quidam anno ante quam ab Hispanis Spirensium vrbs occuparetur, foeminas ibi gestasse collaria quae Hispanica dicerent.

3, 3, 7. QVOD EDEBATVR IN VPLGVS) Nota haec ars latos spargendi rumores, & tristissima quaeque premendi, ne vulgi animi mutabiles subitis tercantur aut mutantur, sed potius bona spe pleni, prompte atque alacriter iussa obeant. Exempla frequentiora notioraque sunt, quam ut hic referri vel possint, vel debeant.

3, 3, 8. BVCCINA) Machiauell. de arte militari pag. 144.

IMAGO SOLIS) Queras fortasse quo metallo fuerit imago solis expressa, aut qua gemma lapideue pretioso? Crediderim abs regibus in crystallo circumlatum, ex puro auro fuisse expressum, celatum, elaboratum & expolitum, crystalloque veluti sacello clausum, ut oriente vero sole, & in crystallo aurumque incidente accenderetur, & ex repercussu solis per anacrasim incensus, alter Sol videretur, oculosque intuentium perfringeret. Aurum enim maxime Solem emulatur & ignem, ut Pindarus ἀσπυρον πῦρ vocaret. Raderus. Solis imaginem insigni artificio fabricatam coluit Chosroës Gazaci, quam cum templo eius, aliisque insignibus ornamentis delcuit Heraclius Imperator, ut auctor est Cedrenus. Porro hanc unaginem, de qua Curtius, non alio fini super tabernaculum regis collocatam fuisse arbitror, quam ut signum esset vel profectionis, vel pugnae, quamquam enim, ut ait noster, signum buccinae dabatur, exaudiri ab vniuerso exercitu non poterat, praesertim in tanta hominum multitudine: ut vel hinc mutuatus videri possit Alexander institutum suum, quod narrat Curtius 3, 2, 7. Tuba, cum castra mouere vellet, signum dabat, cuius sonus perunque tumultuantium fremitu exoriente haud satis exaudiebatur. Ergo pericam, quae undique conspicere possit, supra praeorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum: obseruabatur ignis noctu, fumus inuerdus. Vides hic omnia fere similia. Sed & aliis gentibus haud dispar consuetudo. Romanis erat tunica coccinea quae supra praeorium itidem expandebatur, si Plutarcho credimus in Fabio cap. 26. de qua multa Lipsius ad Tacitum 1, 39, 3. & de militia Rom. 4, 12. quo pertinere videatur quod idem Plut. in Philopœmene cap. 7. recenset: his erat praecipuum ut quieti expectarent, dum ab altero cornu rex signum punicea tunica hasta sublata dedisset. Apud Vopiscum in Aureliano cap. 24. quum Heraclammon locum ostendisset aggeris naturali specie tumentem, qua posset Aurelianus oculus ascendere; ille conscendit, atque elata purpurea chlamyde, intus ciuibus, foris militibus se ostendit, & in ciuitas capta est, quasi totus in muris Aureliani fuisset exercitus. Sic de Rhodiis Linius 37, 24, 3. in pugna nauali cum Annibale, signo sublato ex praetoria nauis, quo dispersam classem in unum colligi mos erat. Lyfander apud Plutarch. cap. 17. nauis

uigiorum speculatoriorum praefectis imperavit, quum ad medium pervenissent cursum, sustollerent ex prora clypeum aereum, quod signum incurrendi esset. Eodem fere modo Demetrius Poliorcetes apud Diodorum 20, 52. Signum pugnae, de quo consueverat, auratum nempe clypeum, omnibus per vices conspicuum, extulit. In pugna Antigoni cum Cleomene, quam describit Polybius 2, 66. signum inchoandi praelij, Illyriis quidem fuerat constitutum, ubi primum à proximis Olympo locis linteum attolli viderent: Megalopolitanis vero pariter & equitibus, cum primum Rex puniceum paludamentum attolleret. Scipio Numantinis circumvallatis, suis imperavit, ut quae prima turris ab hoste premeretur, prima vexillum extolleret, deinde mox aliae eius exemplo idem facerent. Appian. de bello Hispan. in eodem libro: interdum rubro panno haste praelongae infixo; noctu vero igni signum datum. Xerxes apud Herodotum 7, 128. consensa navi Sidonia, quam semper conscendebat quoties ei tale aliquid facere libebat, extulit signum ceteris navibus proficiscendi. Xenophon pr. lib. 7. *παιδείας* de Cyro: Praecepto etiam, ut ad signum respicerent, & aequali gradu sequerentur. Erat autem ei signum, aquila aurea in hasta sublimi extensa. Et hodieque signum hoc à rege Persarum adhuc retinetur. Plura eiusmodi vide apud Lipsium de Militia Romana 4, 12.

INCLUSA CRYSTALLO) Quomodo fere Romanorum aquila, facello cuidam parvo inclusa fuit. vide Dionem lib. 40. ubi de Crasso.

3, 3, 9. *ORDO AUTEM AGMINIS*) Confer cum hac descriptione Herodotum Xerxis iter depingentem lib. 7. cap. 40.

IGNIS) Et originem ignis colendi, apud Persas, & Pyrea, siue templa igni initiata, & foculos, ignemque aeternum, ex optimis scriptoribus docuit vbertim Brissonius de regno Persarum à princ. lib. 2. ut operam lusurus sum, si plura velim congerere. Raderus.

AETERNUM) Huic similis fuit Vestalis Romanorum, de quo vide Lipsium de Vesta. Notatis apud Brissonium adde Max. Tyrium or. 38. post princ. *Igni sacrum faciunt Persae, igni alimentum suppeditant, acclamantque πῦρ θεοπωνε ἰδὲ ἰgnis domine comede &c.* Tiraquellus ad Alex. dies Genial. 4, 2. non absurde putat, hinc fluxisse morem apud posteriores Imperatores, quibus ignis praeferebatur, de cuius praelatione idem scripsit ibid. 1, 2. falsus tamen in eo quod Martiae quoque ex concubinis Commodi id tributum existimat, verbis interpretis Herodiani, non recte acceptis. Sic enim ille 1, 50. sic ut praeter ignem omnes honores velut Augustae tribueventur. Hic inquam, Tiraq. non animadvertit, quod praeter exceptivum esse vocabulum, idque velle, excepto igne reliquos honores esse tributos. nam in textu est, πλὴν & πρὸς. Potro nescio quem (Cedrenum forte, an Eusebium) secutus Altissiod. Chron. auctor in descriptione Asiae tradit Nembroth post confusionem linguarum in Persidem secessisse, ibique cultum ignis instituisse.

3, 3, 10. *TRECENTI ET SEXAGINTA QUINQUE*) Chaldae, Persae, Armenii, Syri, Hebraei, Aegyptii annum trecentis sexaginta quinque diebus circumscriptum habebant, nisi quod in illis quinque extremis variarent, quos alii aliis temporibus addebant. Persae veteres hodieque annum NEVRVZ nuncupant, quod solenne verni temporis significat. Romani sero admodum ad Persarum & reliquorum in Oriente populorum rationem temporum accesserunt, cum ab usque Romuli & Numae aeo perturbata annorum, mensium, dierumque via progredierentur. Licinius Macer, & Fenestella statim ab initio duodecim mensium fuisse scribunt annum vertentem Romanum. Sed Iunius Gracchanus, Fulvius, Varro, Suetonius, Censorinus c. 20. & alii tradunt magis credendum, annum ab initio decem mensium fuisse, ab ipso Romulo institutum, nec plures quam trecentos & qua-

quatuor dies complexum esse. Numa Pompilius [vide Florum nostrum 1, 2, 2. c.] adiecit vnum & quinquaginta dies, & ita continebat annus Pompilianus dies CCCLV. vnum amplius quam lunaris; vt autem responderet annus lunaris exacte anno solari, Numa Mercedonium voluit intercalari mense Februario. Ex vno autem & quinquaginta diebus confecit duos menses, Ianuarium & Februarium, quos mensibus Romuli præfixit, vt Ianuarius esset primus, Februarius secundus, Martius (qui antea fuerat primus) tertius, & ita deinceps. Hæc copiose ex multis scriptoribus contra alios auctores ostendit, confirmatque Iacobus Christmannus ad Alfraganum. Iulius Cæsar in emendatis fastis assignauit anno dies 365. cum quadrante siue horis sex, quem Ecclesia secuta est. Sed quia tropicus annus qui certissimus est, ex mathematicorum effatis non continet integrum quadrantem ultra 365. dies, sed horas duntaxat 5. scrupula seu minuta 49. secundas 16. (quæ magnitudo anni media est inter maximam & minimam) factum est, vt tot sæculis à Iuliano æuo æquinoctium sedem suam pristinam, quæ erat dies 21. Martii deferret, & ad diem vndecimum perueniret. Sed has minutias fatius erit attigisse quam explicasse. Qui plura desiderat, Chronographos, quorum magna est copia, poterit adire. Raderus. Vide omnino Scaligerum Canon. Ifagog. lib. III. pag. 308. & de emendatione temporum lib. 3. vbi de Neuruz periodico veterum Persarum. habet & Lindenbrogius aliqua ad Censorium de die natali cap. 19. & Alexander in Genial. 3. 24.

3, 3. II. *CYRRVM DEINDE IOVI SACRATVM*) Fuit cum existimarem legendum esse *Soli sacratum*, ex Iustino 1, 10, 5. nam & *Solem Persæ vnum Deum esse credunt: & equos eidem Deo sacros ferunt.* Sic 2. Reg. 23. vbi de equo & curru Solis. Sed constat ex tot aliis auctoribus non hunc solum habuisse DEVM, sed & alios, de quibus Brissonium lib. 2. vide. ita vt potius credam Iustinum quo reliquis scriptoribus consentiat, explicandum esse, vt verba *vnum Deum*, non velint, solum atque vnicum, sed potius vnum ex diis, quomodo apud Tacitum 12, 5. 3. *vnum se cæsium*: & Florum 4, 12, 33. *vnum principum*, sic apud Iustinum *vnum Deum*, vt istud *Deum* sit secundus casus pluralis numeri.

ALBENTES VEHEBANT EQVI) Album colorem etiam Romanis sacrum fuisse ostendunt apud Agellium 10, 15. verba M. Varronis ex secundo rerum diuinarum super flamine diali hæc: *Is solus album habet galerum, vel quod maximum est, vel quod Ioui immolata hostia albato fieri oporteat.* Ceterum de his aliisque ad Persas pertinentibus, quæ ad auctoris nostri explicationem facere videbantur, non est vt quisquam post summum virum, BRISSONIVM quicquam dicat, qui hæc omnia accuratissime simul, doctissimeque tribus de regio Persarum principatu libris complexus est. quem ideo cuius historiam Persicam, vel etiam Curtianam studiose, diligenter euoluendum esse censeo. Sed quod de equis albis fertur, eos apud Romanos diis fuisse sacros, atque adeo exemptos hominum vsibus, vt etiam Camillo quadrigis albis triumphanti grauis inde inuidia constata fuerit; id ego ad Florum 1, 5, 6. n. & in Indice eiusdem auctoris, voce *equus*, adductis aliquot auctorum locis refutaui: adeoque contrariam isti sententiam foui, vt etiam hoc inter solennia triumphi fuisse censerem, albis quadrigis inuchi. Sed negat discrete Plutarchus, & de eodem Camillo in vita cap. 11. *triumphum duxit cum alias superbum, tum quod curru quatuor iuncto equis albis sit inuectus, nullo exemplo vel priorum vel insequentium imperatorum. Sacrum enim eum currum (quadrigas nimirum albas) habens, deorum regi & patri dicatum. cui concinit auctor de viris illustr. cap. 23. qui & accusatum eo nomine inuit: postmodum est crimini datum, quod albis equis triumphasset, & prædam inique diuisisset; die dicta ab Lucio Appuleio Tribuno plebis, damnatus, Ardeam concessit. Quorum tamen ea non est auctoritas, vt contra tot vetustiorum certiorumque, hæc qui-*

quidem in caussa, testium consensum quicquam illi tribuendum putem, præfertim cum auctores habeam, præter eos quos dictis locis citavi, iterum Ovidium de Ponto 2, 8, 49.

*Sic tibi maturo fraternali funeris (an vulueris?) rictor
Purpureus niveis filius instet equis. Tibull. 1, 7.
Portavit niveis currus eburnus equis.*

Claudianum de bello Getico versu 127.

Qui captas reges niveis egere quadrigis. Nec minus clare Plinius in panegyrico cap. 22. *hoc ipsum, quod ingressus es, quam mirum latumque? nam priores inuehi & importari solebant, non dico quadriga currus, & albensibus equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat.* Sueton. Ner. 25, 1. *Neapolim, quod in ea primum artem protulerat, albis equis introiit.* Primum tamen Camillum ita triumphasse facile largiar ex Liviis 5, 23, 4.

3, 3, 13. *IMMORTALES*) Briffonius lib. 1. pag. 127. Hos & immortales appellatos fuisse, tradit ex Diodor. lib. 2. Reinocius in regno Persico. Alii sunt apud Herodotum 4, 93. immortales, *Γέται* nimirum *ἠθαντιζόντες*, ideo sic vocati, quod mori se non putent, sed enim qui defunctus est, meare ad Zamolsin.

MANICATASQUE TUNICAS) Signate dixit manicatas, ut mollietatem & delicias luxumque Perfarum notaret, militaribus enim viris parum conueniebant manuleata tunica: quapropter apud Virgilium lib. 9. *Æneid.* v. 614. Numanus Remulus Turni affinis, Ascanio (non Ascanius suis, ut perperam cetera doctus vir ad Callandram Lycophronis scripsit) & Phrygibus, probri ergo, obiecit cultum & manicatas tunicas, id quod Macedones poterant Persis dicere.

*Vobis picta croco, & fulgenti murice vestis,
Desidia cordis, inuat indulgere choreis,
Et tunica manicata, & habent redimicula mitra,
O vere Phrygia, (nec enim Phryges) ite per alta
Dindyma.*

Ceterum Romanis quoque vitio datum, si manuleatas tunicas gestarent: Cicero oratione in L. Catilinam secunda c. 10. *quos pexo capillo nitidos, aut imberbes, aut bene barbatos videtis, manicatis & talariis tunicis, velis amictos, non togis &c.* Seneca de Epicuro Epist. 33, 3. *Apud me vero Epicurus fortis est, licet manuleatus sit.* D. Augustinus de doctrina Christiana. l. 3. c. 12. *talares ac manicatas tunicas habere apud Romanos veteres flagitium erat: nunc autem honesto loco natis, cum tunicati sunt, non eas habere flagitium est.* Agellius l. 7. c. 12. eleganter de manicatis & chirodotis tunicis tradit: Est & apud Ennium & Plautum in *Pseud.* 2, 4, 48. mentio manicatarum seu manuleatarum tunicarum. Apud Plautum contendunt multi scribendum *maniclatam tunicam*, uti & apud Senecam. Nonius Marcellus eandem describit. *tunica est vestimentum sine manicis.* Plautus idcirco *manuleatam* addidit, ne improprie vteretur. Ennius probro Carthaginensium *tunicatam inuenturam* voluit dicere. Græcis *ἕζωμα*, eaque duplex, sine manicis altera, & altera cum manicis, vel una vel duabus, quas *μασχαλίς* καὶ *ἀμφιμασχαλίς* dicebant, de quibus videbis Meursium ad Callandram Lycophronis. Helychius exerte describit *Ἀμφιμασχαλίς ἢ χιτὼν χειρῶν αὐτῶν ἑλισθίων ὡς Πλάτων, δύο χειρῶν ἔχων, ὡς μασχαλίς ἐπὶ καὶ νῦν λιγύσι.* *Amphimachalus* est tunica manicata ingeniorum (ut Plato docet) duas manicas habens, quas hodieque *maschallas* vocant. De his est ille locus Xenophontis lib. 8. *Cyripad. καὶ ἐν ἰσπείρῃ ἢ πάντες πάρεσαν καλαβεβηκότις δὲ τῶν ἰσπείρων καὶ διαρκότες τὰς χεῖρας διατῶν κινδύων, ὡσπερ καὶ νῦν ἵπῃ διαρκέσι ὅταν ὄρα βασιλῆος.* *Adertantque omnes equites, qui ex equis descenderant, insertis manibus per ipsos castri, uti & nunc quoque (manicis) insertum, quando a rege videntur.* Hic obserua lector

stor perperam hactenus ab interpretibus Xenophontis translata esse vocem *διερχόμενος* sublati manibus vel exortis, cum plane ritus & mos Persarum contrarium sensum desideret. Xenophon scripserat *διερχόμενος* à *διέρω* infero, insubulo, non *διερχόμενος*, vel *διερχόμενος* tollentes manus, vel sublati manibus. Lego enim, more Persarum, quicumque in oculos regum incurrebant, manicis manus inferuisse, ut rex, opinor, tutus illos transiret, aut in conspectum illorum prodiret. Quod usque adeo seuerè custodiebatur, ut qui id non fecissent, morte punirentur, cuius rei testis est Xenophon, qui narrat à Cyro minore regnum affectante, non aliam ob causam Autobasacem & Mitram interfectos fuisse, quam quod ei occurrentes manus intra manicas non contraxissent, quæ reuerentia solis regibus debebatur, ut in hæc verba docet Xenophon. *hîc* Græcè post pr. Hoc quoque anno Cyrus Autobasacem interfectis & Mitram filios Darii sororis Xerxis patris Darii, quod sibi occurrentes manus intra (*κόρα*) manicam non contraxissent seu conuulsissent. Est autem *κόρα* seu manica longior quam manus, adeo ut cum quis manum intra illam continet, facere omnino nihil possit. securitatis ergo causa fiebat. Eodem igitur modo debebant & equites manus intra candyas & vestes continere, quod verbum *διέρω* ostendit. traicetas puto fuisse intra manicam manus, ut hodie apud nos fit, quam vocamus manicam *Schlieffer* fessit. Raderus. Vide & Brissonium lib. 1. pag. 39. & in primis pag. 16. vbi eadem obseruat in locis Xenophontis, quæ hic Raderus. Sed & Leunclauius in notis ad Xenophontem ita legendum coniicit. Manicas porro Græculis sæpe obijcit Luitprandus in Legatione.

33, 14. *COGNATORUM REGIS APPELLANT*) Reuera enim non fuerunt, sed honoris causa ita dicti, vide Brisson. lib. 1. p. 132. cui pag. 71. vbi de conuiuio cognatorum, *συγγενικόν ἀγῶν* Athenæus appellat, addendus est locus eiusdem dipnosophiste 3, 28. *φιλικὸς δ' ἐν τοῖς Ἀπικτοῖς, πολλὰ καλεῖσθαι πνα ἀγῶν, ὅτι τὰ τῶν συγγενῶν μόνον καταναλισκᾷ.* Philotas in *Atalidis* Spoletæ vocari panem tradit, quo soli cognati vescuntur. quomodo & supra lib. 1. *ζαμβροῖν πάλιν* nominat, quæ secundum Casaubonum cap. 23. solis Magni Regis generis proprie competebat. Idem ad Athenæum, animaduert. 2, 9. falsum putat appellationem cognatorum honorariam tantum fuisse, sine vlla rei veritate. De qua re ita sentio, fuisse qui reuera regis cognati & essent, & dicerentur: indeque etiam præcipuis honoribus & emolumentis gauderent; at in horum postea nomen & veluti gradum, honoris & virtutis causa adscitum esse magnum aliorum numerum, qui dicerentur cognati Regis, non essent, atque ita prout quæque occurrunt, vel de his, vel de illis accipienda esse: inter quæ & conuiuium, & inprimis panem cognatorum ad priores pertinere arbitror. hanc differentiam inculcare videtur ipse Curtius: cum enim hic *cognatos*, honorario vocabulo vsurpasset; mox num. 21. subiicit: *dextra lenaque regem ducenti ferme nobilissimi propinquorum comitabantur*: ex quibus etiam fuisse puto decem illos legatos, quos *cognatorum principes* appellat infra 4, 11. 1. quomodo fere de Ocho rege Iustinus 10, 3, 1. *regiam cognatorum cæde & strage principum replet.* vbi de cognatis proprie dictis sermonem esse, satis ostendit Socer meus. quemadmodum apud eundem auctorem 11, 15, 7. querela Darii *viam sibi à cognatis ereptam, quibus & vitam & regna dederit, vix de aliis intelligi potest.*

33, 15. *DORIPHORI*) De Doryphoris & Melophoris corporis regii custodibus, qui ex immortalium numero erant, vide præcipue Brissonium lib. 1. pag. 128. & 129. vbi quod de Melophoris inter Alexandri satellites dicitur, confirmari etiam potest ex Polyani lib. 4. inter strategemata Alexandri num. 24. sic autem distinximus, pauciores edd. hæc in parte secuti cum curam excipiendæ vestis regis ad eos, utpote corpori regis proximis, aliaque similia ministeria obeuntibus,

pertinuisse, colligere liceat ex iis quæ de eorum officio Brissonius adnotauit. Vnde etiam in eam militiam iuuenes ætate atque forma florentes lecti sunt, quod apparet vel ex Polycleti Doryphoro apud Plinium 34, 8, 10. quem fecit *viriliter puerum*. *CVRRYM REGIS*) Augustin. quæst. ex utroque testam. cap. 115. *Regibus Indæorum mula placuerunt ad sessum: Romanorum autem non mula, sed equi: Garamanum autem, qui supra Tripolim Asiorum sunt Regibus tauri placuerunt ad sessum. Persarum vero reges vehiculis feruntur. Nam veteres reges Persarum nec videbantur à populis. Et reges Madian camelis delebantur ad sessum, ita vt & colla eorum aureis exornentur torquibus. & Africani asinis malum insidere quam equis. sic apud Xenophontem à *υαβύα*. i. Cyrus exercitum Cilisiæ reginæ ostensurus curru vehitur.*

3, 3, 16. *ALTERVM NINI, ALTERVM BELLI*) Cum veteres plerique habeant alterum in, alterum belli (ex quo correctores fecerunt, alterum *pacis*, *alt. b.* sicut & apud Plin. 35, 10, 35. est imago Belli) & in auctorem nostrum, & in magnum Scaligerum iniuriam me fore credebam, si certissimam eius emendationem non reciperem. Vide ipsum in Addit. de Emend. temp. pag. 751. Quamquam ne quid dissimulem, moueri quis possit eo, quod Arrianus 3, 3, 1. & 7, 3, 31. scribit, Alexandrum, Babylonem ingressum, instaurasse templum Belli, quod Xerxes diruisset. vnde suspicari possis, Persas haud magnopere honorasse Belum istum, neque perinde Darium eius effigie curru suum exornari voluisse. Sed dici possit, Xerxem diruisse templum illud odio gentis, non ipsius Dei: sicut nec hodie ab eorumdem sacrorum cultoribus, templis abstinetur: deinde Persas, etiam si pro Deo forte non habuerint, habuisse tamen pro viro magni & excelsi animi, adeoque pro fundatore imperii, in quod ipsi successerint. Potest & videri Xerxes, etiam si pro Deo eum coluisset, ira atque indignatione infelicis expeditionis, desertorum conatum à Deo suo pœnas exegisse. euertit enim eam adem, vt Arrianus ait, cum ex Græcia rediisset. quamquam Ælian. hist. var. 13, 3. id factum inuere videatur aliquanto prius, adeoque eam ipsam cladem Xerxi tum significatam fuisse, cum sepulchrum Belli diruisset. Hoc etiam Scaligeri emendationem inuauit, quod animaduertere licet, *Belli* nomen alibi etiam pari modo fuisse corruptum. v. g. apud Lil. Gyraldum lib. de annis & mensibus, sic legitur: *In græca vero historia nulle ferme & CCC. habet ab ipsius belli (pro Belli) principatu.* Et in Dion. Afri Geograph. pag. 55. f. cuiusdam veteris editionis idem vitium obseruauit. Sed & apud Casarem Ciu. 2, 25. portam *Belli* potius *Viticæ* fuisse, quam *bellicam* putem. Sicut in Herodoto 3, 155. & 158. fuerunt *portæ Belides* Babylone.

AVREAM AQUILAM) Signorum militarium & insignium, regibus primum & antiquissimum reor aquilam auum reginam fuisse; fouem imaginis auctorem ferunt, cum illam adhibuit in bello contra Titanas, inde ad Getes, ab his ad Troianos, à Troianis in Latinum demum ab Ænea depositam. Vlysses Aldrouandus Lipsium sequutus, ipsos Romanos inventores huius imaginis, & vsus constituit. Noster Delius Romanos à Persis aquilarum vsum sumpsisse censet, quod nec Lipsius inficiatur. Quod mihi vero non procul videtur, cum Persæ multis ante Romanos annis aquila sint vsi, vt Xenophon de utroque Cyro scribit. de prioribus VII. *παιδ.* *Erat ei signum aquila aurea, in hasta longa extensa, ac nunc quoque ipsum hoc insigne Persarum regi manet.* Idem in Cyro minore, i. *υαβύα*. *Regium insigne se videre dicebant, aquilam auream in pelta super hastam extensam.* Si Seneca credendum, fuit aquila iam in castris ante bellum Troianum. Sic enim ille Theb. 8. 389.

ita nudatis stetit

Acies

*Acies in armis: Area, iam bellum ciens,
Aquilaque pugnam signifer nota vocat.*

Sed cum Statius nullius aquilæ meminerit in tota sua Thebaide, Seneca hoc non ex Græcorum vsu, sed Romanorum more loquutus videri potest. Magna mihi copia esset narrandi, de his aquilæ insignibus, & religione, altaribusque, de quibus & Cicero aduersus Catilinam scripsit, & innumeri alii. ego actum non agam, præfertim cum & Gesnerum in promptu habeas, & post Gesnerum diligentissimum ornithographum Vlysses Aldrouandum. Raderus. Vide Lipsi. de Mil. Rom. 4, 5. De aquila aurea in pelta est & Philostrati locus in Heroicis, cap. de Themistocle: τὸ σημεῖον τὸ βασιλέως, ὃ χρυσοῦς ἐπὶ τῆς πέλτης ἔστιν. *Signum regium in pelta, aurea aquila.* De ipsa autem aquila consuli possunt & notæ Henrici Salmuthi in Pancirolli res deperditas.

3,3,17. *CYLTUS REGIS*) Quod antea monui, repeto, pro omnibus ad hæc talia sufficit vnus Brissonius: nos ea saltem subinde addimus, quæ ille non videtur aduertisse.

PYRPEREÆ TYNICÆ MEDIVM ALBYM) Brisson. lib.1. pag. 37. cui addendus Helychius: Σάραπις, περισκεῖς χιτῶν, μισοδάκτυλῶν. *Sarapis, Persica tunica, semialba.* Pollux: ὃ δὲ Σάραπις τὸ φέροντο πορφυρῶν, μισοδάκτυλῶν χιτῶν. *Sarapis amiculum porpuræum, albo distincta tunica.*

3,3,18. *ACCIPITRES*) Voluit Darius pallam accipitribus ornari, quod Darius prior omen imperii ex accipitribus, vt Herodotus l.3. c. 76. est auctor, accepisset. Raderus.

CORRPERENT) Ita in scriptis legi testatur præter alios & Palmerius ad Sallust. Jug. 59,3. vt quamquam in aliis legatur *concurrerent*, hanc lectionem non immerito vulgatæ antehabuerimus. ipsa vox explicabitur in Indice, quo hæc omnia remitti commodius atque decentius videbatur.

3,3,19. *CIDARIM*) Vide Brisson. lib.1. pag. 32. Alex. dies genial. 7, 28. & 5,18. Cidarid seu regii Diadematis apud Persas formam exprimi curauimus in frontispicio editionis Cornelii Taciti depictam ab amico nostro Iesaja Rumpfero, viro, quamquam gloria carminum Germanicorum præcellat, etiam pingendi peritissimo, ex nammo apud Anton. Augustinum.

PERSÆ VOCABANT) Legetim *vocant*, sic infra 3,13,7. vult Persas seu Parthos adhuc sua ætate ea appellatione vsos.

HOC CÆRPLEA FASCIA) Omnia quæ vidi exemplaria, & quæ non vidi, sed ex fide aliorum visa, etiam Mss. habent, *hoc cærulea fascia albo distincta circuibat.* Modius vel imprudens errorem silentio transmisit, vel dissimulauit. Acidalius ex Lipsio animaduertit, & conatus felix esse præ Lipsio Sulla, atque ex cærulea facit *erubea*, & *mibi*, inquit, *quod postū valde blanditur* addit idem modeste, *nondum tamen etiam satis se probauit.* Nempe suum cuique pulchrum. alii conijciunt legendum *hocce rubea*, nam quid est *erubea*, an vox in Latio cognita? cum nec rubeum Latina ciuitate sit donatum: acutissimus Lipsius ad Tacitum 6, 27,2. vel *coccinea* pro *cærulea*, vel *cæruleum*, vt referatur ad cidaris insigne, scribi posse existimat. Sed & ipse damnat fere suam coniecturam, nec Sullæ cognomen hic sibi ominatur, quod illi omnino Acidalius abiudicat, sibi transcriptum (quamvis timide, quasi diuinaret infelicem coniecturam) & vitiose colligit particulam, sic intendere, cum semel apud Virgilium Georg. 4, 145. simplici que vice apud Quindium, & Ausonium augeat simplex verbum, vt gelido sit frigidior *egeldus Boreas*, & *egolidum flumen*, & *edurus* pro valde durus. [ita Plinius sæpius.] Faceret probabilem scripturam, si ostenderet vsus nominis *erubeus*. Quid ergo, inquis, tu censeres?

Sphingem mihi optem. Curtius album & atrum narrat, cum hic *caeruleum*, mox 6, 6, 4. *purpureum* ponit: *purpureum diadema distinctum albo*, quale Darius habuerat, capiti circumdedit. Sed omnia exemplaria ita conspirant, ut propemodum *οφάλαρα* *ἀμνημονία*. Curtiumque *ἀμνημονία*, seu immemoria lapsum putem; quemadmodum & infra 3, 4, 11. peccavit in Lyrnesso Ciliciae vrbe, uti suo loco admonebo [mutavit tamen sententiam, nam ibi Curtium defendit] sed Curtium, ut benignius interpretemur, scripsisse reor; hoc *caeruleum fascia purpurea albo distincta* circumdedit, ut etiam tiaræ colorem exprimeret, librarii vitio vocem *purpurea* præteritam. Ita insignie regum tribus coloribus illustre magis eminebat, albo inquam, rubro, & caeruleo. Sed mittamus incerta, & ad diadematis descriptionem veniamus. Diadema si notationem verbi & originationem specto, à Græco est *διάδημα*, redimiculum seu fascia, à *διάδηω* *reinicio*, *cingo*, *redimo*. *διάδημα* tandem ad regum tantum transit insignia. Forma diadematis non fuit nisi fascia candida & tenuis, qua regum frontes cingebantur, qualis in præcorum regum iconibus visitur. Lucianus colloq. Diogenis & Alexan. *ταυτίαι λευκῆν*, candidam tantam seu fasciam dicit. Suetonius Cæs. 79, 2. *candidam fasciam*. Silius l. 16. v. 242. *vittam albatem*. [vide Pafchal. de coron. 9, 4.] Ammianus, *fasciolarum candidam*. Valerius 7, 2, 5. ext. *pennum*. Stobæus *φάλαρα*. *regni insigne*, Curtius 7, 5, 24. *Decus capitis sui*; 5, 8, 13. ut & Seneca appellavit, Lilius 30, 12, 8. *regium insigne* Tacitus 2, 56, 3. *regium decus* Sallustius, *regie frontis notam* Seneca, *frontem regium in morem redimitam* Florus 3, 19, 10. *albatum diadema* Egesippus Raderus. ex Brissonio fere lib. 1. pag. 34. vbi plura. Vetus interpretis Leuit. 8, 9. *תִּתְּנוּ אֶת־הַכִּתְּרוֹתֵיכֶם* interpretatur *Cidarim*. quam describit Alex. ab Alex. pag. 109. f. & 719. a. & ad eum Tiraquell. Non prætereo quod Nouus Cogitator ad Tacitum 2, 56. num. 7. Curtium ita explicat, ut *corideam fasciam* interpretetur *purpuream*, atque hoc significatu vocem eam aliquoties apud auctores reperiri dicat. Verum cum apud me haud magna istius hominis sit auctoritas, & alioquin locus Apuleii lib. 9. *Metamorph.* quem ille pro sua opinione citat, non habeat *caeruleus corruens*, sed *ceruus*, quod verbi ad eiusmodi casus representandos idem auctor & alibi adhibuit, sufficit mihi indicasse locum vbi ista disputat, & integrum lectori iudicium relinquere. *Purpuream* tamen colorem esse diuersum à *caeruleo*, Cicero quoque docet, *Academ.* 4, 33. respiciens ad locum Arist. de mirabil. auscult. cap. CXVI. quamquam amicus aliquis in Epist. ad socerum meum p. 111. scripta 9. Kal. Octob. 1637. velit à Latinis Scriptoribus *mare caeruleum* & *purpureum* eodem sensu dici. Sic hyacinthos Ouidio X. *Métam.* *purpureos* dici; Columellæ lib. X. *caeruleos*: Numidicas gallinas à quibusdam esse dici *crista rubra guttis distincta*; meleagridas *caeruleas*, quas tamen veterum quidam habuerint pro iisdem.

3, 3, 20. *HASTATORUM*) *ἄρματοι* appellat Herodotus, quales & Xerxes habuit, quos equites fuisse non decerno, cum de peditatu speciatim subiungat Curtius. Sed Herodotus videtur pedites fecisse *ἄρματοι*. Raderus.

3, 3, 22. *SYSGAMBIM*) Diodoro 17, 37. est *Σισυγαμβίαι*. *REGINAS*) Matrem & Vxorem opinor tantum reginas appellat. Quamuis enim legibus Persarum Regi, præteritis etiam, fas fuerit, non solum quot vellet pellices legere, sed legitimas vxores ducere (vt Cicero in Verrem lib. 5. confirmat, & Herodotus l. 3. c. 88. Dario quatuor vxores fuisse narrat) Dario tamen huic ultimo, non nisi vnicam fuisse intelligo. Raderus.

3, 3, 23. *ARMAMAXAS*) Persicæ mulieres & lecticis, & canuchis, quas proprio ac speciali nomine *Harmamaxas* vocant, vehentur. Maximus Tyrius sermone 34. *ἡρμομάχαις πάσαις Μηδικῆν, καὶ τεράπιζαν βαρβαρικῆν, καὶ Ἀρμαμάχαις*

ζαν Περσικῶν: miraris ianram Medicam, & mensam Barbaricam, & harmamaxam Persicam. Xenophon. lib. 3. παιδ. ἀναούτως ἐπὶ τῆς Ἀρμαμάξας οὐδὲ τῆς γυναικῆς. adscendentes in harmamaxas cum xcoribus. Item lib. 4. παιδ. καὶ ἄρμαμάξας γυναικῶν τῶν βασιλέων. & fin. lib. 6. καὶ αἱ ἑρῶπασι λαβῶσαι αὐτῶν ἀπὸ τῆς εἰς τὴν ἄρμαμάξαν. Item lib. 7. παιδ. ἀνιλομένη τ' ἔκρηον, καὶ εὐφραίνῃ εἰς τὴν ἄρμαμάξαν: ἐν ἧ ἵππε αὐτῇ ὄχεται. qua sustulit mortuum, & imposuit in harmamaxam qua ipsa vehi solita est. Et alias, ὅς ἄρχη τῶν Ἀρμαμάξων. & lib. 1. ἀναβάσ. καὶ ἡ Κίλιος αἰφ' ἄρμαμάξας, & Cilicia regina in harmamaxa. Cuiusmodi harmamaxas mulis iungi solitas, ex Ctesia fragmentis colligimus. Brisson. lib. 2. pag. 239. Ceterum curruum hoc genus ad mulieres, aliosque molles proprie pertinuisse, exinde apparet, quod in omnibus Xenophontis locis, ubi harmamaxarum, ibidem & mulierum est mentio, quemadmodum & in isto lib. 4. παιδ. εἰας, de Craso: τῆς τε γυναικῆς ἐν ταῖς ἄρμαμάξαις ἀποκαταμένον, mulieres in harmamaxis praemisit. vnde Raderus lecticam curulem fuisse conjicit. harmamaxam sane apparet ita fuisse comparatam, ut molli-ter in ea vehi liceret, qua de causa etiam Alexandri nostri corpus huius generis carpento in Aegyptum fuisse vectum, ex Athenaeo 5, 9. didici: ἱερόνυμος (Ζυμφοσταί) ἐν τῇ κἀγοσκόπῃ τῆς ἄρμαμάξας, ἧ συνίδαντι κατακομδῆσαι τὸ Ἀλεξάνδρου σώμα. Hieronymus (admirationem sibi conciliavit) ob fabricam harmamaxa, qua corpus Alexandri deferri contigit.

QUI EDUCABANT EOS) Mulieres & spadones, quamquam illas remoueat Plato in Alcibi. 1. Puer (regius) educatur non à muliercula quadam nunc vili & obscura, sed ab eunuchis is qui in aula regia optimi censentur, quibus, prae-ter reliquam educationis curam, hoc etiam demandatur, ut deum omnem operam omnique ratione prouideant, quo puer quam pulcherrimus euadat, atque adeo componunt atque dirigunt pueri membra: istisque officiis in magno sunt precio, tamen in tertio de legib. Cyri primum liberos, deinde & aliorum regum arguit quod γυναικῶν τε καὶ δούλων παιδὸν εἶναι, à mulieribus & eunuchis institutos. Dio Chryostomus Orat. XXI. pag. 270. Persas ait μίχρη πολλῆ τρέφειν καὶ τὴν γυναικῶν καὶ δούλων τῶν περὶ εὐτι-θῶν, diu (ad septimum vsque annum, ut auctor est Plato in Alcibiade I.) educari à mulieribus & eunuchis. Pucros quoque Eunuchis in disciplinam rectius quam aliis tradidi, Bagoas apud Lucianum in Eunucho hoc argumento contendit, quod tales magistri, nullam talem calumniam sustinere possint, qualem Socrates, quem adolescentulos corrumpere criminabantur, quam rationem contrario exemplo firmat Petronianus paedagogus.

HABD SANE ILLIS GENTIBUS VILIS) Tacitus 6, 31, 4. non despectum id (spadonem esse) apud barbaros, utroque potentiam habet. Cum enim haberentur pro fidelibus, non tantum custodia regis, educatio liberorum, sed exercitus & praefectura ipsis mandabantur, quod & posterioribus temporibus apud Christianos etiam principes factitatum est, clarissimo omnium Narsetis exemplo. De spadonibus vide Brissonium lib. 2. pag. 234. Xenophon. sub finem lib. 7. παιδ. εἰας de fide ipsorum: εἰδέναι γὰρ πιστότερα ἔργα ἐπιδείκνυται ἐν ταῖς διαπραχθεῖς συμφουσίαις τῶν δούλων. Nulli alii magis spectata fidei facinora designarunt, in dominorum suorum calamitatibus, quam eunuchi. Herodotus 8, 105. apud quosdam barbarorum in maiori pretio sunt eunuchi quam integri, propter fidem. causam dicto loco ostendit Xenophon. & tangit Curtius 5, 12, 9. paucis spadonibus, quia quo discederent non habebant, circumstantibus regem exempla possent afferri plura, ex quibus vnicum, quod & Marcellinus 16, 11. eximium putauit, ipsius verbis referemus: Ingenti praelio seperatus à Romanis & Pompeio rex praedictus (Mithridates) fugiensque ad regna Colchorum, adultam filiam nomine Dripeinam vexatam asperitate morborum in Castello Sinhorio huic Menephilo com-

missam reliquit: qui virginem omni remediorum solatio plene curatam patri mississime ser-
uans, cum à Mantio Prisco Imperatoris legato munimentum quo clauderetur obsideri ce-
pisset, defensoresque eius deditionem meatuari sentiret; veritus ne parentis opprobrio puella nu-
bilis captiua superesset & violata, interfecta illa mox gladium in viscera sua compegit. The-
saurorum custodiæ solitos præfici spadones, clarum ex Plutarchi Demetrio cap. 31.
quo & exemplum Philetari qui Pergami regnum condidit, apud Strabon. lib. 13.
pertinet. Ratio videtur hæc fuisse, quod vxoribus atque liberis carentes, nec in
præfens ita magnos sumptus facere soleant, nec vt patres, teste Apostolo ad Co-
rinth. 2, 12, 14. *Ἰσσωρίζω τοῖς τίκτοις, thesauros colligere liberis studeant.* Quo inter
alia consilio hodieque eos qui ex voto cælibatum sectantur, magnis rebus admo-
ueri cernimus.

3, 3, 24. *REGIÆ PELLICES*) Brissonius lib. 1. pag. 77. quo loco
viram magnum decepit Iustinus 1, 9, 16. vbi Oltanis, vel, vt Herodoto vocatur,
Otanis filia dicit singulas pellices separatim recludi. quod ita accepit Brissonius, quasi
id ex instituto Persarum perpetuo factum esset. At Herodotus 3, 68. indicat id tum
primum à Mago noue introductum fuisse. *Namque hic vir, ait Otanis filia, quisquis
est, quem primum adeptus est regnum, nos disserit.* (ergo ante simul habitantes) a-
liam alibi collocans. idque confirmant statim sequentia: *Audienti hæc Otani res est vi-
sa manifestior.* Memini me legere in descriptione itineris, quod in Orientem fecit
princeps Raziulius, epistola tertia, vidisse eum Ægyptium hominem qui ad tri-
ginta pellices haberet separatim reclusas, causamque interrogatum, respondisse, ne-
cessario id se facere, nam si inuicem occurrerent, mutuo se occisuras fore. Nam
& hodie gentibus illis multæ sunt pellices, non proceribus tantum, sed priuatis
quibusque. quod ipsum veteres apud Persas ita obtinuisse probat Brissonius lib. 2.
pag. 238.

TRECENTÆ SEXAGINTA) Et Plutarchus tradit in Artaxerxe cap.
43. Artaxerxem Persarum regem, quamuis haberet Atossam filiam, quam contra leges
duxerat vxorem, aluisse insuper trecentas & sexaginta præcellentissima forma pel-
lices. Dicaarchus lib. 3. vitarum Græciæ [apud Athenæum 13, 1.] refert trecentas
ac quinquaginta pellices Darium in omnia bella traducere consueuisse. quæ etiam,
quoties venatum exibat, cum eo proficiscebantur, vt auctor est Athenæus lib. 12,
2. & lib. 13. Dipnosophilus. Causam autem hanc in rebus Persicis refert Dinon, cur
regina apud Persas multarum pellicum copiam perpetitur, quod Rex velut domi-
nus imperat vxori; & idcirco etiam quia pellices seruiunt Reginæ, eamque ad-
orant. [vt in Peruvia factum. Cronica del Peru 1, 41.] Ioniam vero regi magno pel-
lices suppeditare Maximus Tyrius ferm. XXXII. tradit. Popma. vel potius Brissonius.
apud quem quod de Themistocle refertur, reperias apud Diodorum 11, 56. qui idem
auctor 17, 77. mihi pæne persuasit, aut Curtium, aut librariorum eius, in numero pel-
licum harum errasse. nam ille sic indubitanter, vt nullus ambiguitati locus sit, 365.
fuisse indicat, eodem modo quo de iuuenibus supra 3, 3, 10. Curtius. sic enim ait de
Alexandro; *Concubinas insuper, prout Darius consueuerat, circumducere secum cepit: qua-
rum uerba diuina numero haud inferior erat.* quod si recipimus, & in hoc Curtii lo-
co, & infra 6, 6, 8. referendum est 365. pro 360. sed cum & Plutarchus & Dica-
archus dictis locis in numero varient, Curtium hoc nomine ad censuram non vo-
cabimus.

CALONVM GREGES) Xenophon lib. 4. *πυδίας, Hyrcanij, quod
ultimo loco iter facturi erant, etiam currus suos, & domesticos, ultimos habebant.* Nam
pleræque nationes Asiaticæ in expeditionibus, eos quos habent in familia, secum ducunt. &
mox:

mox: Asiatici cum expeditiones instituerunt, sic eas hodieque suscipiunt: ut rex maximi pretij secum sumant. Illis ergo custodiendis necessarii calonum greges.

3, 3, 26. NON ARRO) Ita rectius cum melioribus libris; nam alii præferebant non aurea. ad rem ipsam quod pertinet, vide Lipsium Polit. 5, 13. ubi disputat quomodo ornata esse oporteat arma militis. cui adde locum Onofandri citatum supra 3, 2, 12. Quintiliani instituit. c. 1. post pr. Neque ego arma squalere situ ac rubigine relin, sed fulgorem his inesse, qui terreat, qualis est ferri; quo mens simul visusque perstringatur: non qualis auri argenti que, imbellis, & potius habenti periculosus. Seneca epist. 76. M. Gladium bonum dices, non cui deauratus est baltheus, nec cui vagina gemmis distinguitur: sed cui ad secundum subtilis acies, & mucro monumentum omne vapturus.

3, 3, 27. NEC TURBA, NEC SARCINIS PRÆGRAVE) Turbam hoc loco capio non de alia quam militum. nam calones & lixæ & huiusmodi alia in impedimentis sunt: utriusque igitur excessus inefficax, incommodus, obnoxius confusio & insidiis hostium. primum de turba vide auctores quos collegit in Politicis suis Lipsius lib. 5. cap. 8. & Piccart. obseru. decad. 2. cap. 2. in primis Vegetium de re militari 3, 1. Hinc, ut ait Sallust. Catilina cap. 7. *multis in locis maximas hostium copias populus Rom. parua manu fudit.* qualia exempla militibus suis proponit Imp. Andronicus iunior: una cum his verbis *πολλὰς ἰσχυρὰ δυνάμεις παράλας τῶν βασιλέων παρὰ κατανόησιν.* multas scimus copias magnas à paruis facillime esse casus. apud Gregoram lib. 10. cap. 4. ita Cæsar innumeras aduersariorum copias ipse cum multo paucioribus facile superauit. Sueton. Cæsar. cap. 68. Obseruauit id Herodianus lib. 8. cap. 6. *Magnus saepe numerus à paucissimis, & qui potentiores creduntur, ab iis qui imbecilliores habebantur, victi superatque sunt.* cui concinit Annibal apud Liuium 21, 45, 13. *Sepe contemptus hostis cruentam certamen edidit, & magna ciuiliater inchiugis populi perleui momenta victi sunt.* quod ipsum & Crotoniensibus accidit, quorum centum viginti millia, à quindecim Locrensiū millibus profligata sunt. Iustin. 20, 3, 4. alii auctores etiam plures Crotoniatas, pauciores Locrenses numerant. Idem tamen Crotoniatæ, dum eos Dionysius rix vires longo oio ex prioris belli clade resistentes, aggregauit; fortius cum paucis tanto exercitui eius, quam antea cum 100 millibus Locrensiū paucitati resistuerunt. Iustin. 20, 5, 1. Sed & sacra litera longe certissima huius rei documenta præbent in victoria Abrami. Gen. 14. Gedeonis, Iudic. 7. Iosue, Ios. 11. Ionatha, 1. Reg. 14. Abia. Paralipom. 2, 13. Aia, Paral. 2, 14. Syrorum, Paral. 2, 24. Iudæ, Machab. 1, 3. Causas ei rei assignare promptum est, omnium autem sufficientissima magni illius DEI exercituum voluntas & arbitrium, cui non est difficile saluare vel in multis, vel in paucis. 1. Reg. 14, 6. Paralip. 2, 14, 11. Machab. 1, 3, 18. quique piis & se timentibus contra quoduis hominum robur expeditam victoriam promisit, efficacissimis admirandique ponderis verbis que legimus in Deuteron. cap. 7. ad quod auxilium impetrandum pauci procliuiores sunt, utpote quibus in semetipsis parum spei. quod eleganter notauit Gregoras lib. 4. post pr. *Providentia saepe multitudini equorum & exercituum non subseruit, exiguis vero copiis, & parum locuplete spe spes magis adest, maximasque victorias largitur.* Nam illorum stem arma saepe & reliqui apparatus abundantia velut adulterat, nec sursum ferri ad vna necesse dominum finit, sed grani quodam pondere deorsum premit, humique versari cogit: horum contra fiduciam penuria expeditiorem facit, ac propemodum ad periculis calum impellit, ac votis ardentioribus supernam dexteram euocandam. Humanae causæ in eo consistunt, quod multitudo neque disciplinae retinens est, & fiducia sui temere discrimen sumit. tum vero cum multis indigeat, difficulter parat copias: paratas, si pauca sint, celeriter consumit; si multa, moleste conseruat,

seruat, eoque omnibus incommodis exposita est, quæ sarcinarum multitudinem sequi mox dicemus; quin & morbis magis est obnoxia, & contagia velocius vulgat. E contra hostium paucitas regenti apta, inuicem conspicua, nullamque nisi in virtute spem habens, acriore disciplina agit, occasionibus solertius imminet, destinata promptius exsequitur, sæpe etiam desperatione accensa facit, ut verum dixisse videatur Iustinus 20,5,3. *insperata interdum sperata victoria certior est.* Quæ hac posteriore periodo breuitatis studio in pauca compegi, iis exempla. Lucern, atque firmamentum petet studiosus ex Tacito H. 2, 77, 4. Lilius 6, 13, 37, 41, 52. Floro 2, 18, 13. Xenophonte hist. lib. 7. vbi de Archidamo qui Epaminondam Spartam inuadentem repulit. Impedimenta vero & sarcinæ quantum obstant, si modum excedant, Darius infra 5,1,6. ait didicisse vsu, pretiosam nimicum suppellectilem, polliceque, & spadarii agmina, nihil aliud fuisse, quam onera & impedimenta. eadem trabentem Alexandrium, quibus antea vicisset, inferiorem fore. in eundem fere sensum, quo & 4, 14, 16. quæ antea pro illis erant, in contrarium conuersa sunt: nostrum mobile & expeditum agmen est; illud præda graue, implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus: eademque rex & causa victoria erit, & fructus. quo loco, cum præter morem nostrum hæc annotatio iam excreuerit, plura dicere est animus.

3, 3, 28. *DARIUS*) Haud recte hæc diuellebantur à prioribus, ut noui capituli initium essent. est enim manifesta oppositio atque comparatio vtriusque exercitus, quam hoc epiphonemate claudit, ut bene Raderus adnotat.

TANTÆ MULTITUDINIS REX) Sic infra 4, 1, 1. & 12. appellatur tanti exercitus rex.

3, 4, 1. *CAPPADOCIÆ*) Eam enim quæ cis Halym fluuium est, omnem; & partem vterioris occupauerat. Arrian. 2, 1, 20. nondum tamen perdomita gente, quippe quam in duabus Darii pugnis postea à Persis stetitisse legitur apud Arrian. 3, 2, 8. & 22. & nostrum 4, 12, 12. quin & post prælium Issicum Lydiam recuperare tentauit infra 4, 1, 34. Et sane non diu in fide atque ditione Alexandri mansisse ostendemus DEO volente infra 10, 10, 3. Porro qui hic *Abistamenes* legitur Cappadociæ Satrapa; cum Arrianus citato loco *Σαβίτηρος* appellat: in quibusdam Mss. Curtii diuisa voce est, *ab Histamene*. Aldi editio habet, *Aristamene*. ex qua variatione colligas locum non omnino sanum esse, ut vel Arriano potius accedas, cuius de scriptura non ambigitur. *Stamenem* quendam agnoscit Arrianus 4, 3, 18.

CASTRÀ CYRI) Noster Curtius hic abit à mente Arriani 2, 1, 21. qui castra Cyri à Cyro minore dicta ait, Curtius à maiore qui Cræsum cepit. Modius negat sibi liquere vter recte sentiat. Ego haud dubius pro Arriano steterim, cui Xenophon fauet. Nam de Cyri maioris contra Cræsum euntis castris hæc, vix vlla mentio, nisi cum in Pteriam venit regionem Cappadociæ, non procul Sinope ad Pontum Euxinum sita, qui locus erat munitissimus. Eodemque loco sua Cyri maior castra metatus est. Sed enim cum Pteria recedat ad Pontum Euxinum, & iuxta Sinopen, quæ procul abest ab aditu Ciliciæ, sita sit, hæc Cyri maioris castra huc non pertinebunt, cum hæc à Pylis Ciliciæ non amplius quinquaginta stadiis absint, quæ paulo amplius sesquimilliarum efficiunt. Nec lego vsquam hic habuisse Cyrum maiorem statiuam. Sed de Cyro minore ex Xenophonte *ἑραβῶς* lib. 1. res certa est, ut omnino concedam in Arriani partes. Nam Xenophon easdem fauces & simul Cyri minoris ad easdem aduentum castraque, hæc verbis exponit: *Ἠνὲν ἐν τῇ Κιλικίᾳ τὴν ἐκ τῆς Περσίας ἐκείνην ἐπιπέδου ἀπὸ τῆς θάλασσης ἑκατὸν ἑξήκοντα στάδια, ἐν ᾗ οὐκ ἔστιν ὕψος, ἀλλὰ πλάγῃ ἐπιπέδου, ἢ ἡμῶν ἐπιπέδου, ἀλλὰ πλάγῃ ἐπιπέδου, ἀλλὰ πλάγῃ ἐπιπέδου.* Curtius tamen 3, 4, 12. quaternos armatos ait cepisse) admodum ardua, & copiis militaribus, si sit qui arceat, inaccessible atque inexpugnabilis. *Dicabatur hinc*